

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์คุณธรรมจากเรื่องสั้นสร้างสรรค์ ยอดเยี่ยมรางวัลซีไรต์ ของ จเด็จ กำจรเดช มีดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องสั้นและเรื่องสั้นรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม (ซีไรต์)

ของ จเด็จ กำจรเดช

2. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินค่าวรรณกรรม
3. เอกสารเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องสั้น เรื่องสั้นรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม (ซีไรต์)

เอกสารความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องสั้น

เรื่องสั้น เป็นงานเขียนประเภทบันเทิงคดี มีลักษณะเป็นเรื่องราวที่มีขนาดสั้น ใช้เวลาน้อย ตัวละครน้อย ฉากและโครงเรื่องไม่ซับซ้อน

สมพร มั่นตะสุตร (2526, หน้า 57) กล่าวถึงเรื่องสั้นไว้ว่า เรื่องสั้น (short story) เป็นบันเทิงคดีประเภทเรื่องเล่าใช้คำน้อย ดำเนินเรื่องรวดเร็วจุดมุ่งหมายหลักหรือแก่นเรื่องมีเพียงอย่างเดียวนิยมให้มีตัวละครน้อย ใช้ฉากและเวลาจำกัด เดิมวรรณกรรมไทยมีลักษณะเป็นนิทานแต่ได้มีความเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาเป็นเรื่องสั้นและนวนิยายในที่สุด สอดคล้องกับคำกล่าวของ ศรีบูรพา (2522, หน้า 6) ที่กล่าวว่า

... เรื่องสั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับนวนิยายในข้อที่เป็นเรื่องสมมุติ หรือเรื่องบันเทิงคดีเหมือนกัน ต่างกันแต่ว่า เรื่องสั้นมีขนาดสั้นกว่า มีตัวละครน้อยกว่าและเรื่องที่สำคัญก็คือ มีสารัตถะของเรื่องเพียงหนึ่งหรือสองหรือสามเป็นอย่างมากที่สุดเรื่องสั้นเป็นงานแต่งประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับความนิยมในประเทศไทยมาตั้งแต่รัชกาลที่ 5 พร้อมๆ กับนวนิยาย และด้วยสภาพการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ด้วยการสื่อสารทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้การอ่านนวนิยายได้รับความนิยมลดลง เรื่องสั้นยังคงได้รับความนิยม

อยู่มากเพราะเป็นเรื่องที่ให้ความบันเทิงได้ง่าย ใช้เวลาอ่านน้อยที่สำคัญคือมีองค์ประกอบไม่ซับซ้อน ทั้งที่องค์ประกอบของเรื่องสั้นและนวนิยายไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ลักษณะเฉพาะของเรื่องสั้น มีหลายประการ ดังที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้ เจือ สตะเวทิน (2515, หน้า 238-239) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเรื่องสั้นว่า

ประกอบด้วย

1. มีโครงเรื่อง
2. มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียว
3. ใช้เวลาน้อย
4. ใช้ตัวละครน้อย
5. มีขนาดสั้น

คล้ายคลึงกับ ธีัญญา สังขพันธานนท์ (2539, หน้า 162-219) กล่าวว่า วรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทเรื่องเล่า ไม่ว่าจะเป็นนวนิยายหรือเรื่องสั้นต่างประกอบด้วยโครงสร้างหรือองค์ประกอบหลายๆ ส่วน ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผลและมีความหมายต่อภาพรวมของเรื่องทั้งหมด ปกติแล้วนวนิยายและเรื่องสั้นมักจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. โครงเรื่อง
2. ตัวละคร
3. แก่นเรื่อง
4. ฉาก
5. มุมมอง
6. ลีลาในการใช้ภาษาและท่าทีของผู้แต่ง

นอกจากนี้ ธีัญญา สังขพันธานนท์ (2539, หน้า 162-166) ยังได้ให้คำอธิบายความหมายที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของเรื่องสั้นไว้สรุปได้ดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot) หมายถึง ลำดับของเหตุการณ์ที่ประกอบเข้าเป็นเรื่องหรือในความหมายอย่างละเอียด โครงเรื่องได้แก่เหตุการณ์ทั้งหลายที่ผู้แต่งกำหนดขึ้นเพื่อให้ดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ โครงเรื่องส่วนใหญ่มักประกอบด้วยองค์ประกอบสองส่วน คือ ความต้องการหรือความปรารถนา
2. ตัวละครอย่างหนึ่ง และอุปสรรคหรือปัญหาที่ขัดขวางไม่ให้ตัวละครบรรลุจุดหมาย อีกอย่างหนึ่งโครงเรื่องจึงเปรียบเหมือนกรอบที่นักประพันธ์กำหนดขึ้น

3. ตัวละคร (Character) ตัวละครในบันเทิงคดีมีสองส่วน คือ ส่วนแรกคือบุคคลที่มีบทบาทในท้องเรื่องและการดำเนินเรื่องหรือเดินผ่านเนื้อเรื่องและเหตุการณ์ต่าง ส่วนที่สองคือบุคลิกภาพของตัวละครทั้งรูปร่าง หน้าตา และคุณสมบัติพิเศษของตัวละคร ซึ่งผู้แต่งจะต้องคิดก่อนเขียนว่าจะเขียนเรื่องของใคร ประสบเหตุการณ์อะไรบ้าง ตัวละครคือผู้ทำให้เกิดเรื่องราวขึ้น ตัวละครในเรื่องสั้นไม่จำเป็นต้องเป็นคนเสมอไป อาจเป็นสัตว์หรือมนุษย์หรือวัตถุสิ่งของก็ได้ แต่แน่นอนว่าตัวละครเป็นสิ่งสมมติหรือสัญลักษณ์เพื่อเทียบเคียงกับธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์...

4. แก่นเรื่องหรือสาระสำคัญของเรื่อง (Theme) สรุปว่า แก่นเรื่องคือสาระสำคัญที่ผู้แต่งมีจุดประสงค์ต้องการสื่อมายังผู้อ่าน สาระสำคัญนั้นมักจะเกี่ยวกับความเป็นจริงของชีวิตเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความหยั่งรู้ เข้าใจและเป็นข้อคิดเตือนใจ แก่นเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าไม่จำเป็นต้องมีแก่นเรื่องเสมอไปเพราะแต่ละเรื่องมีจุดมุ่งหมายต่างกัน และขึ้นอยู่กับลักษณะของเรื่องแต่ละประเภทที่อาจขึ้นอยู่กับความหมายสองอย่างคือความคิดอันเป็นศูนย์กลางของเรื่องกับจุดมุ่งหมายอันเป็นศูนย์กลางของเรื่อง...

5. ฉากและสถานที่ (Setting) ฉากในเรื่องเล่ามีความหมายกว้างขวางมาก คือมีทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อารมณ์และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ฉากอาจกล่าวถึงสถานที่ เวลา ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์และความหมายต่อจิตใจของตัวละคร สภาพจิตใจและตัวตน ทั้งยังมีนัยประหวัดถึงความสงบ ความบริสุทธิ์ในจิตใจของตัวละคร และทางแยก

6. มุมมอง (Point of View) ในภาษาไทยใช้ทั้งกลวิธีในการเสนอเรื่อง กลวิธีในการเล่าเรื่องทศณะและมุมมอง ซึ่งทุกคำหมายถึงวิธีการเล่าเรื่องของนักเขียนหรือผู้แต่งที่จะกำหนดให้ใครเป็นคนเล่าเรื่อง หรือจะเล่าโดยผ่านสายตาหรือมุมมองของใคร และแน่นอนว่าในการเล่าเรื่องนั้นย่อมสะท้อนแนวคิดหรือมุมมองของผู้แต่งสอดแทรกอยู่ด้วย

7. สไตล์การเขียนและท่าทีของผู้แต่ง (Style Tone) การแต่งหรือการเรียบเรียง การแสดงความคิดหรือแก่นเรื่องของผู้แต่ง ที่เรียกว่าลีลาของผู้แต่งนั้นพิจารณาได้จากการเลือกใช้คำ หรือการใช้ภาษาเป็นสำคัญ จะต้องประกอบด้วยลีลาหรือน้ำเสียงของผู้แต่ง คือ การแสดงทัศนคติของผู้แต่งผ่านตัวละคร ทั้งลีลาและท่าทีของผู้แต่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดด้วยการใช้ภาษาเป็นสำคัญ

จากคำกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะเด่นของเรื่องสั้น คือ มักมีเหตุการณ์หลักเพียงเหตุการณ์เดียว โครงเรื่องเดียว ฉากเดียว จำนวนตัวละครเพียงไม่กี่ตัว และมีระยะเวลา

ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องไม่นานนัก

เอกสารความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้นรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม (ซีไรต์)

เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีที่ยังคงได้รับความนิยมอยู่เสมอแม้ในโลกของนวัตกรรม การสื่อสารสมัยใหม่ที่อาศัยความเร็วเป็นสำคัญ เพราะพัฒนาการของการเขียนเรื่องสั้นมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ทั้งเนื้อหาสาระ รูปแบบการนำเสนอ และประการสำคัญเรื่องสั้นที่มีคุณภาพ สามารถนำเสนอแนวคิด เนื้อหาสาระไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้อ่านและสังคมได้โดยรอบด้าน โดยมีการให้รางวัลงานเขียนดีเด่น ทั้งในรูปแบบของรางวัลจากองค์กรหรือสถาบันเอกชน เช่น รางวัลมติชนอวอร์ด รางวัล สุภา เทวกุล รางวัลเรื่องสั้นสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม ฯลฯ รางวัลวรรณกรรมที่เป็นที่ติดตามของนักอ่านและนักเขียนอย่างมากคือ รางวัลซีไรต์ คำว่า ซีไรต์ มาจากคำศัพท์ S.E.A. WRITE ซึ่ง อิงอร สุพันธุ์วนิช (2548, หน้า 1-3) เล่าไว้ว่า ซีไรต์ย่อมาจากคำว่า S.E.A. WRITE ย่อมาจาก South East Asia Writer หมายถึง รางวัลวรรณกรรมที่มอบให้แก่นักเขียน 6 ประเทศ ได้แก่ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ชื่อเต็มของรางวัลนี้คือ “รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน” แต่มักจะเรียกกันอย่างย่อ ๆ ว่า รางวัลซีไรต์อันเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ในวงการประพันธ์ของไทยเป็นอย่างดี

ความเป็นมา

รางวัลวรรณกรรมซีไรต์เริ่มต้นขึ้นครั้งแรกด้วยความริเริ่มของฝ่ายบริหารโรงแรม โอเรียนเต็ล เมื่อต้นปี 2552 เพราะโรงแรมโอเรียนเต็ลมีประวัติเกี่ยวข้องกับนักเขียนชั้นนำของโลก มาเป็นเวลานาน หลักฐานยืนยันความสัมพันธ์กับนักเขียนนานาชาติ คือ ในโรงแรมโอเรียนเต็ล มีการจัดอาคารเป็นสัดส่วนเป็นที่นักเขียน (AUTHORS' RESUDEBCE) จัดห้องชุดพิเศษ โดยใช้ชื่อของนักเขียนที่เคยมาพำนักในโรงแรมโอเรียนเต็ลในโอกาสต่าง ๆ เช่น ซอมเมอร์เซ็ทมอห์ม, โนแอง โคเวต, โจเซฟ คอนราด และ เจมส์ มิเชนเนอร์ นอกจากนี้ยังมีห้องชุดเกรแฮมกรีน, จอห์น เลอคาร์เร่ และบาบารา คาร์ทแลนด์ ในตึกริเวอร์วิว อิงอร สุพันธุ์วนิช (2458, หน้า 1-3) กล่าวว่า

ฝ่ายบริหารของโอเรียนเต็ลได้ร่วมปรึกษากับบริษัทการบินไทยและกลุ่มบริษัทในเครือ อีเทลไทย จัดตั้งรางวัลวรรณกรรมนี้ขึ้น โดยมีพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ทรงเป็น

ประธานและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยและสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย

ต่อมา มูลนิธิจิตมอมป์สัน ได้เข้าร่วมในปี พ.ศ. 2524 (แต่ถอนตัวออกในปี 2530) ธนาคารกรุงเทพเข้าร่วมในปี พ.ศ. 2527 และบริษัทริชมอนด์ (ประเทศไทย) จำกัด เข้าร่วมในปี พ.ศ. 2531

หัวข้อในการหารือในครั้งนั้นคือการส่งเสริมนักเขียนในกลุ่มอาเซียนทั้ง 5 และการเผยแพร่ให้โลกรู้ถึงวัฒนธรรมทางวรรณกรรมของภูมิภาคนี้

วัตถุประสงค์ของรางวัลซีไรต์

1. เพื่อให้เป็นที่รู้จักถึงความสามารถด้านสร้างสรรค์ของในกลุ่มประเทศอาเซียน
2. เพื่อให้ทราบถึงโคจรทรัพยากรทางวรรณกรรม ทรัพยากรทางปัญญาวรรณศิลป์แห่งกลุ่มประเทศอาเซียน
3. เพื่อรับทราบรับรอง ส่งเสริมและจรรโลงเกียรติ อัจฉริยะทางวรรณกรรมของนักเขียนผู้สร้างสรรค์
4. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและสัมพันธภาพอันดีในหมู่นักเขียนและประชาชนทั่วไปในกลุ่มประเทศอาเซียน (อ่านรายละเอียด ระเบียบ วิธีการพิจารณาคัดเลือกวรรณกรรมซีไรต์ใน นวนิติ เศรษฐบุตร (1-2 มีนาคม – เมษายน 2546) 10 ปี ซีไรต์ คำให้การเรื่องรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ปี 2522 – 2531 สำนักพิมพ์ดอกหญ้า และ นิตยา มาสะวิสุทธิ “กว่าจะมาเป็นซีไรต์” ใน 15 ปี ซีไรต์ ภาษาและหนังสือ ปีที่ 25

ชุติมา สัจจานันท์ (2544, หน้า 5) กล่าวถึงรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมเขียนไว้ว่า รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนหรือรางวัลซีไรต์ (Southeast Asia Award – S.E.A. Write) เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2522 ประเทศไทยโดยบริษัทการบินไทย จำกัด และโรงแรมโอเรียนเต็ล ได้ร่วมกันจัดตั้งรางวัลวรรณกรรมดีเด่นสำหรับนักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียน 5 ประเทศ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซียและไทย โดยมีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมนักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียนและเผยแพร่วัฒนธรรมทางวรรณกรรมของภูมิภาคนี้ ต่อมากลุ่มองค์กรเอกชนอื่นๆ เช่น บริษัท อีดีลไทย มูลนิธิเอเชีย ได้ร่วมกันสนับสนุนรางวัลการพิจารณารางวัลให้เป็นสิทธิขาดของแต่ละประเทศที่จะพิจารณาคัดเลือกวรรณกรรม ของแต่ละประเทศที่จะพิจารณาคัดเลือกวรรณกรรมที่สมควรได้รับรางวัล ในส่วนของประเทศไทย สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ร่วมกับสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

เป็นคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกวรรณกรรมไทยเพื่อรับรางวัล โดยกำหนดประเภทของวรรณกรรม คือ กวีนิพนธ์ นวนิยาย เรื่องสั้นและบทละคร และกำหนดคุณสมบัติของวรรณกรรมว่าเป็นงานเขียนภาษาไทย ที่เป็นงานริเริ่มของผู้เขียนเอง มิใช่งานแปล-แปลงจากผู้อื่น ผู้เขียนยังมีชีวิตอยู่ขณะส่งงานเข้าประกวด เป็นงานที่พิมพ์เผยแพร่เป็นเล่มย้อนหลังไม่เกิน 5 ปี งานที่เคยได้รับรางวัลวรรณกรรมอื่นใดในประเทศมาแล้ว ก็สามารถส่งเข้าประกวดได้

รายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบ วิธีการพิจารณา รางวัลซีไรต์

รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมที่ได้รับรางวัล นับเป็นรางวัลที่เกียรติยิ่ง เพราะเป็นรางวัลที่แสดงความยอดเยี่ยมอย่างแท้จริง สืบเกิดได้จากคำประกาศมอบรางวัลของแต่ละปีจะชี้ให้เห็นว่า งานเขียนที่ได้รับรางวัลนั้นมีคุณภาพทั้งเนื้อหาสาระ ความหลากหลายของรูปแบบการนำเสนอ แนวคิด และการใช้ภาษา ซึ่งล้วนแล้วแต่มีลักษณะเฉพาะตัวโดดเด่น รายชื่อรางวัลเรื่องสั้นสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน มี 11 เรื่อง คือ

1. ปี พ.ศ. 2524 ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง ของ อัครศิริ ธรรมโชติ
2. ปี พ.ศ. 2527 ซอยเดียวกัน ของ วณิช จรุงกิจอนันต์
3. ปี พ.ศ. 2530 ก่อกองทราย ของ ไพฑูรย์ ธีธัญญา
4. ปี พ.ศ. 2533 อัญมณีแห่งชีวิต ของ อัญชัน
5. ปี พ.ศ. 2536 ครอบครัวยุคกลางถนน ของ ศิลา โคมฉาย
6. ปี พ.ศ. 2539 แผ่นดินอื่น ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์
7. ปี พ.ศ. 2542 สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของ วินทร์ เลียววาริณ
8. ปี พ.ศ. 2545 ความน่าจะเป็น ของ ปราบดา หยุ่น
9. ปี พ.ศ. 2548 เจ้าหญิง ของ บินหลา สันกาลาคีรี
10. ปี พ.ศ. 2551 เราหลงลืมอะไรบางอย่าง ของ วัชรระ สัจจะสารสิน
11. ปี พ.ศ. 2554 แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ ของ จเด็จ กำจรเดช

หนังสือที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมเป็นที่ยอมรับของวงการหนังสือในเมืองไทยอย่างมาก เป็นที่ชื่นชอบของผู้พิมพ์และผู้จำหน่าย เพราะเมื่อหนังสือได้รางวัล ยอดจำหน่ายก็สูงขึ้น สำหรับนักเขียน รางวัลนอกจากจะเป็นเกียรติยศแล้วยังสร้างรายได้ด้านลิขสิทธิ์มากขึ้น สำหรับนักอ่านที่ไม่ใช่หนอนหนังสือแต่สนใจใคร่อ่านอยู่ ก็จะเลือกหนังสือที่มีคนแต่งมีชื่อเสียงและเลือกอ่านหนังสือที่มีผู้กล่าวถึงกว้างขวาง โดยเฉพาะหนังสือที่ได้รับรางวัล

นเรนทร์ จันทระประสูติ (2533, บทนำ) กล่าวว่า จนถึงทุกวันนี้เราต้องยอมรับว่า รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนหรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า “รางวัลซีไรต์” นี้ได้กลายเป็น

มาเป็นสถาบันรางวัลทางวรรณกรรมในระดับชั้นนำ มีศักยภาพในระดับสูงต่อการเสพของคนอ่าน

ดังจะเห็นได้ว่าหนังสือเล่มซึ่งได้รับการตัดสินให้ได้รับรางวัลมียอดเยี่ยมจำหน่ายอยู่ในชั้นสูงกว่าปกติ ดูเหมือนจะเป็นรางวัลทางวรรณกรรมรางวัลเดียวที่วัฒนธรรมการเสพของคนอ่านหนังสือให้ความสนใจในระดับสูง หากมองในอีกแง่ก็กลายเป็นว่า เป็นรางวัลที่เป็นหัวหอก ตัวชี้ กระทั่งถึงขั้นตัวภูมิทิศทางวัฒนธรรมการเสพวรรณกรรมไทย ซึ่งเป็นเรื่องน่ายินดีและภาคภูมิใจ

หากทุกรายละเอียดและวิธีการตั้งอยู่ในหลักการของการส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่าน, การพัฒนาในทางภูมิปัญญา, การสร้างจิตสำนึกที่ดีงามและการสร้างงานวรรณกรรมที่ดี สมบูรณ์ของประเทศชาติ

แม้กระนั้น รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมในเมืองไทยนั้นก็มีผู้แสดงความคิดเห็นทั้งขัดแย้งและสอดคล้องไว้น่าสนใจหลายท่าน อาทิ

นเรนทร์ จันทรประสูตร (2533, บทนำ) กล่าวถึงการมอบรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมอาเขียนว่า

...ที่ว่า 12 ปี ในภารกิจแห่งเกียรติยศนี้ โอเรียนเต็ลและการบินไทยไม่อาจปฏิเสธได้ เหมือนกันว่า ไม่มีข้อบกพร่องใด ๆ ในการปฏิบัติการกิจที่ว่านี้ นับวันรางวัลซีไรต์ ขยายแวดวงการรับรู้ออกกว้างขึ้นก็จริง แต่นับวันเสียงวิพากษ์ไปกระทั่งโต้แย้งก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ต้องยอมรับความจริงอย่างหนึ่งว่า องค์การซึ่งเป็นเจ้าของรางวัลนั้น ยังขาดบุคลากรหรือกรรมการตัดสินที่ทรงภูมิปัญญา มีความสันทัดกรณีและมีคุณภาพของตัวเอง ทำให้ขาดการทำงานอย่างจริงจังและเป็นระบบ การพิจารณาตัดสินใจแต่ละครั้งไม่มีความรอบคอบและรอบด้านสูงสุด ซึ่งส่งผลให้หลายครั้งหนังสือเล่มที่ได้รับการตัดสินไม่ใช่ “สุดยอดหนึ่งเดียว” อย่างที่ควรจะเป็น ขณะศักยภาพในการขยายแวดวงการเสพเติบโตไปเรื่อย ๆ ตามทิศทางของมัน

ในยุคแห่งการโฆษณาประชาสัมพันธ์คือลมหายใจหลักของสังคมอย่างทุกวันนี้อะไร ๆ ก็สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งนั้น คุณค่าอาจถูกสร้างได้จากสิ่งด้อยค่า “สุดยอดหนึ่งเดียว” อาจเสกขึ้นมาได้จากสิ่งซึ่งไม่ใช่ยอดสุด ของแท้อาจเกิดขึ้นได้จากวัสดุเทียม ฯลฯ และในยุคนี้เช่นกันที่เสียงแห่งการตรวจสอบคุณภาพสามารถเปลี่ยนให้กลายเป็นเสียงนกเสียงกาไปได้อย่างง่ายดาย ทั้ง ๆ ที่เป็นเสียงซึ่งควรรับฟัง

ด้วยเล็งเห็นว่า รางวัลซีไรต์เป็นรางวัลที่มีอิทธิพลในการกำหนดทิศทาง

วรรณกรรมไทยได้ระดับหนึ่ง อย่างน้อยก็ในแง่วัฒนธรรมการเสพ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการเสริมสร้างภูมิปัญญาของประชาชาติ จึงน่าจะมีการตรวจสอบหรือร่วมค้นหาคุณภาพที่แท้

คุณภาพกับรางวัล ยังไม่ใช่สิ่งซึ่งรวมศูนย์กันได้อย่างกลมกลืน เมื่อ “รางวัล” เป็นตัวกำหนดแวดวงการอ่าน หน้าที่ประการหนึ่งของนักวิจารณ์ก็คือ “การตรวจสอบ” เป็นเหมือนหนึ่งการสนทนาในหมู่นักอ่าน วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ส่วนเติมและส่วนพร่อง การขาดและการเกิน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์และประเมินค่าวรรณกรรม

การประเมินคุณค่าของวรรณกรรมต้องสัมพันธ์ต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อพิจารณาแนวคิด รูปแบบ การนำเสนอ ภาษาที่ใช้และการสะท้อนสภาพชีวิตและสังคมที่ปรากฏอยู่ โดยเฉพาะการสะท้อนความคิด ความจริงในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาจริยธรรมสำหรับผู้อ่าน ผู้เขียนหรือผู้ประพันธ์จะสร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีคุณภาพทำให้วรรณกรรมมีคุณค่ายิ่งขึ้น โดยเฉพาะวรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทเรื่องสั้นและนวนิยายมีแนวทางการพิจารณาเพื่อประเมินคุณค่าจากผู้รู้หลากหลาย

ชุติมา สัจจานันท์ (2544, หน้า 9) เสนอแนวทางการประเมินคุณค่าวรรณกรรมไทยไว้ตอนหนึ่งว่า เกณฑ์การประเมินนวนิยายและเรื่องสั้นส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์เดียวกัน ได้แก่ เนื้อหาและแนวคิด โครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา การใช้ภาษาและคุณค่าของเรื่อง ส่วนเรื่องสั้นเกณฑ์ที่แตกต่างจากนวนิยายคือ เพิ่มประเด็นแก่นเรื่อง ซึ่งพิจารณาจากมีเกี่ยวเรื่องเดียว แก่นเรื่องมีความชัดเจน นอกจากนี้ยังแตกต่างกันในรายละเอียดของประเด็นโครงเรื่อง คือ นวนิยายพิจารณาจากโครงเรื่องมีความสัมพันธ์กันเป็นเอกภาพ ส่วนเรื่องสั้นพิจารณาจากมีโครงเรื่องเดียวและยังแตกต่างกัน ในส่วนการดำเนินเรื่อง คือ เรื่องสั้นเพิ่มประเด็นการพิจารณาในด้านเสนอเหตุการณ์ ในระยะเวลาสั้น เกณฑ์ของนวนิยายส่วนใหญ่ใช้เหมือนกัน

สอดคล้องกับ กุหลาบ มลลิกมาส (2522, หน้า 12) การวิจารณ์ คือ การอธิบายในแง่ต่างๆ เกี่ยวกับลักษณะของวรรณกรรมหรือการแยกแยะส่วนประกอบของวรรณกรรมเพื่ออธิบาย ซึ่งส่วนประกอบของนวนิยายและเรื่องสั้นแตกต่างกันเพียงโครงเรื่องและแก่นเรื่องเท่านั้น

ส่วนเกณฑ์ในการประเมินนั้น ชุติมา สัจจานันท์ (2544, หน้า 9) กล่าวว่า

...เกณฑ์การประเมินนวนิยายและเรื่องสั้น กำหนดคะแนนของประเด็นแต่ละประเด็นเท่ากัน คือ เนื้อหาและแนวคิด กลวิธีการนำเสนอ การใช้ภาษาและคุณค่าของเรื่อง

เนื่องจากเป็นส่วนประกอบของวรรณกรรมที่มีความสำคัญเท่ากัน นอกจากนี้การกำหนด

คะแนนในประเด็นย่อยของเกณฑ์การประเมินค่านวนิยายและเรื่องสั้นยังเท่ากัน จะแตกต่างกันเฉพาะประเด็นคุณค่าของเรื่อง ซึ่งให้คะแนนด้านความบันเทิงและข้อคิดเห็นที่ทำให้ตระหนักและเข้าใจชีวิตอย่างลุ่มลึก สูงกว่าด้านจรรโลงจิตใจและจรรโลงสังคม ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของนวนิยายที่แท้จริง เพื่อความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ และแนวทางในการพิจารณานวนิยายด้านคุณค่าของสังคม

สิทธา พินิจภูวดล (2528, หน้า 95) กล่าวว่า คุณค่าประการหนึ่ง คือ พยายามเข้าใจพฤติกรรมของคนในสังคมทั้งส่วนดีและส่วนบกพร่อง

วิญญู กองทอง (2528, หน้า 367-368) สรุปว่า ลักษณะของเรื่องสั้นปัจจุบันการขึ้นต้นไม่จำเป็นต้องเรียกกรองความสนใจด้วยการเปิดเรื่องอย่างน่าตื่นเต้นและจบลงอย่างพลิกความคาดหมาย ต่างจาก ชูติมา สัจจามันท์ (2544, หน้า 9-10) ที่ว่า การดำเนินเรื่องตามปมปัญหาหรือความขัดแย้ง อย่างชัดเจนและน่าติดตาม และเสนอเหตุการณ์ในระยะเวลาสั้น สูงกว่าการเปิดเรื่องน่าสนใจ และการปิดเรื่องน่าประทับใจ

กระแสร มาลยาภรณ์ (2509, หน้า 56-60) ให้หลักเกณฑ์การศึกษาวรรณกรรมไว้ว่า ควรพิจารณาถึงเรื่องต่อไปนี้

- 1) ความคิด คำเรื่อง จินตนาการ ต้องดูว่ากวีหรือผู้แต่งคิดค้น สิ่งแปลก สิ่งงาม สิ่งสูงแก่สังคมหรือไม่ เหมาะเจาะเพียงใดและควรเป็นไปได้อย่างไรหรือไม่
- 2) อารมณ์สะท้อนใจเราต้องพิจารณาว่า อารมณ์นั้นถูกตองด้วยศีลธรรมหรือไม่
- 3) การบรรยายหรือการแสดงออกนั้นชัดเจนเพียงใด เห็นด้วยหรือไม่
- 4) จำนวนและลีลาของเรื่องอันจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นกวีของผู้แต่งรวมไปถึงความถูกต้องของจังหวะหรือฉันทลักษณ์ที่ใช้ในท้องเรื่องนั้นๆ
- 5) ลักษณะคำประพันธ์โดยเฉพาะร้อยกรองนั้นถูกต้องตามฉันทลักษณ์หรือมีการแปรเปลี่ยนไปอย่างไร ควรมีข้อโต้แย้ง ท้วงติงบ้างหรือไม่
- 6) เทคนิคการแต่ง ผู้แต่งมีความรู้ ความสามารถในการเสนอเรื่องนั้นๆ ให้เป็นเรื่องเป็นราวได้เพียงไร ควรมีข้อโต้แย้งท้วงติงบ้างหรือไม่
- 7) เสียงและความหมาย กวีบางรายมุ่งเอาเสียง บางรายมุ่งเอาความหมายจะต้องดูทั้งสองอย่าง

ส่วน สิทธา พินิจภูวดล (2515, หน้า 484-486) กล่าวว่า วรรณกรรมที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1) รูปแบบและเนื้อหาต้องมีลักษณะเหมาะสมกัน

2) ภาษาได้รับการเลือกอย่างประณีต เพื่อให้เกิดความไพเราะรื่นหู ถ้อยคำมีความหมาย มีพลังอำนาจมีความประทับใจ ควรมีถ้อยคำสำนวนแปลกใหม่ แสดงลักษณะเฉพาะและความสามารถเด่นของผู้เขียนด้วย ลักษณะเฉพาะนี้ จะทำให้วรรณกรรมนั้นเป็นที่พึงพอใจของผู้อ่านและเพิ่มคุณค่าทางวรรณกรรมด้วย

3) คุณค่า ควรมีคุณค่าหลายด้านสรุปได้ ดังนี้

3.1 มีความงามหรือสุนทรีย์ภาพ

3.2 มีสาระเป็นประโยชน์แก่จิตใจ

3.3 มีความแปลกใหม่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ทั้งยังเสนอหลักสำคัญในการพิจารณาวรรณกรรมแนวใหม่ว่า ไม่ควรพิจารณาวรรณกรรมตามยุคสมัย ควรเป็นแบบลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมแต่ละชิ้น และนึกถึงลักษณะแท้ของวรรณคดีหรือวรรณกรรมด้วยว่าเน้นความบันเทิงเป็นสำคัญ และไม่มีมาตรฐานใดที่ชี้เฉพาะถาวร

นอกจากนี้ บุญยงค์ เกศเทศ (2536, หน้า 70) เสนอกลวิธีในการพิจารณาวรรณกรรมโดยสรุปว่า

1) จำแนกประเภทของวรรณกรรมว่าเป็นเรื่องประเภทใด เช่น ฆาตกรรม สอบสวน สืบสวน เนื้อหาเน้นหนักหรือไม่ อย่างไร เพื่อแสดงให้เห็นถึงอิทธิพล และแหล่งที่มาของเรื่องว่ามาจากที่ใด มีความเชื่อเรื่องศาสนาหรือวัฒนธรรม จารีตอย่างไร

2) ชีวิตและผลงานของนักเขียนทั้งด้านอารมณ์ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่มีส่วนกระทบต่อผู้เขียนหรือไม่

3) ผู้เขียนเสนอแนวคิดและความเปลี่ยนแปลงอย่างไรหรือไม่

4) ในผลงานมีคำถาม คำตอบเกี่ยวกับเรื่องใด มีการหยิบยกปัญหามาอภิปรายเน้นย้ำอย่างไร

5) มีจุดเด่นหรือประเด็นสำคัญอย่างไร

6) มีการอภิปรายแนวการเสนอความคิดเห็นและเบื้องหลังความสำเร็จด้านใด อย่างไร จากแนวความคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคุณค่าของวรรณกรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับ

เกณฑ์เฉพาะเจาะจง แต่ขึ้นอยู่กับผลงานแต่ละชิ้น ที่จะมีการยกระดับปัญญาของมนุษย์และ
ความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริงตามหลักสากล หากผลงานนั้นมีคุณธรรมย่อมสร้างผลงานที่มีคุณค่า
ด้านคุณธรรมได้ดีด้วย

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2522, หน้า 33-45) กล่าวถึงการวินิจฉัยคุณค่าของวรรณกรรม
ไว้ว่า งานเขียนวรรณกรรมหรือวรรณคดี จะเห็นว่ามีแง่มุมที่นำมาพิจารณาได้หลายประเด็น เป็น
ต้นว่า วรรณกรรมจัดเป็นศิลปะของการเลียนแบบ เป็นศิลปะของการแสดงออก เป็นศิลปะ
ที่ประกอบด้วยโครงเรื่องต่าง ๆ และเป็นศิลปะที่ก่อให้เกิดผลสะท้อนต่อผู้อ่าน แง่มุมทั้งสี่ประการนี้
อาจนำมาพิจารณาเพื่อพิจารณารายละเอียดเพื่อวินิจฉัยคุณค่าของวรรณกรรม ดังนี้

ในแง่ของการเลียนแบบ พิจารณาจากเนื้อเรื่อง แก่นเรื่องหรือตัวละครจะเห็นว่า
งานเขียนส่วนใหญ่กล่าวถึงชีวิตมนุษย์ โลก สังคม และสิ่งแวดล้อม...หน้าที่ ดีความหมายของ
งานเขียน คือ สามารถบอกกับคนอ่านได้ว่า เรื่องนั้น ๆ คืออะไร หมายความว่าอย่างไร...”

นอกจากนี้ยังกล่าวด้วยว่านักวิจารณ์ต้องมีคุณสมบัติขั้นพื้นฐาน โดยสรุปได้ว่า
นักวิจารณ์ควรรู้ประวัติวรรณกรรม ทฤษฎีของวรรณกรรมอย่างชัดเจน ทั้งยังต้องรู้หลัก
สุนทรียศาสตร์เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม การศึกษาคุณค่าของเรื่องสั้นและนวนิยายนั้นจำเป็นต้องศึกษาอย่างมี
วิจญาณด้วยการวิเคราะห์อย่างละเอียด จึงจะประจักษ์ในคุณค่าของเรื่องทีอ่านได้อย่าง
เหมาะสม ซึ่งจำเป็นต้องเข้าใจคำว่าวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งด้วย โดยเฉพาะการศึกษาวิเคราะห์
วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นที่อาศัยองค์ประกอบของเรื่องเป็นสำคัญ จำเป็นต้องมีแนว
การวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องสั้นที่ผู้รู้เห็นคล้ายคลึงกันว่า การพิจารณาหรือวิจารณ์
วรรณกรรมบันเทิงคดีนั้นน่าจะพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ คือ

1. โครงเรื่อง
2. แก่นเรื่อง
3. ตัวละคร
4. ฉากและสถานที่
5. กลวิธีในการเล่าเรื่อง หรือมุมมอง
6. สลีลาและท่าทีของผู้แต่งและการใช้ภาษา

ัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 162) กล่าวว่า ในการวิจารณ์นวนิยาย หรือ
เรื่องสั้น ผู้วิจารณ์จำเป็นต้องวิเคราะห์องค์ประกอบเหล่านี้เป็นเบื้องต้นแรก การวิเคราะห์องค์ประกอบ
ก็คือ การค้นหาลักษณะ วิธีการและรายละเอียดของการสร้างองค์ประกอบดังกล่าวว่า มีแง่มุมหรือ

ลักษณะอย่างไร จากนั้นจึงทำการประเมินค่าว่าการสร้างองค์ประกอบแต่ละส่วนมีความเหมาะสม ดีเด่น หรือมีความหมายต่อเรื่องอย่างไร จากนั้นจึงทำการประเมินค่าว่า การสร้างองค์ประกอบ แต่ละส่วนมีความเหมาะสม ดีเด่นหรือมีความหมายต่อเรื่องโดยรวมอย่างไรบ้าง

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 16-29) เสนอการวิเคราะห์และประเมินค่าวรรณกรรมตามองค์ประกอบดังกล่าวไว้โดยลำดับ ดังนี้

1. โครงเรื่อง
2. แก่นเรื่อง
3. ตัวละคร
4. ฉากและสถานที่
5. กลวิธีในการเล่าเรื่องหรือมุมมอง
6. ลีลาและท่าทีของผู้แต่งและการใช้ภาษา

โครงเรื่อง ตามปกติการวิเคราะห์โครงเรื่องนั้นจะต้องพิจารณาลักษณะของโครงเรื่องตั้งแต่ตอนเริ่มเรื่อง การดำเนินเรื่อง จุดวิกฤติหรือปมปัญหา การคลี่คลายเรื่องและจุดจบ ซึ่งเป็นตอนจบของเรื่องหลังจากนั้นจึงประเมินค่า ซึ่ง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 170-171) สรุปแนวทางในการประเมินค่าโครงเรื่องไว้จากคุณลักษณะดังนี้

1. **ความจริง** ความสมจริงในโครงเรื่องดูได้จากความน่าเชื่อถือ ความสมเหตุสมผล และเป็นไปได้ ความสมจริงหรือความมีเหตุผลของเรื่องไม่ได้หมายความว่าผู้แต่งนำเสนอต้องเป็นเรื่องที่ถ่ายทอดความเป็นจริงเสมอไป แต่อาจเป็นเรื่องที่สร้างขึ้นจากจินตนาการหรือเขียนขึ้นมาโดยไม่มีผู้ใดเคยประสบเหตุการณ์หรือสภาพเหล่านั้นมาก่อนก็ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้อ่านอ่านแล้วมีความรู้สึกว่เรื่องนั้นมีเหตุผลของเรื่องราวที่ทำให้เกิดความเชื่อถือโดยปราศจากข้อสงสัย

2. **ความสนใจใคร่ติดตาม** การสร้างความน่าสนใจใคร่ติดตามอาจเกิดจากกลวิธีต่าง ๆ เช่น การเกริ่นหรือกล่าวเป็นนัยว่าจะเกิดอะไรขึ้นเพื่อทำให้ผู้อ่านคาดหวัง การสร้างปมปริศนาที่ชวนให้ผู้อ่านต้องการคำอธิบายหรือคำตอบ การนำตัวละครไปเผชิญหน้ากับภาวะที่คับขัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสนใจว่า ตัวละครจะหาทางออกอย่างไร หรือแม้แต่การจบเรื่องด้วยการคาดไม่ถึงก็ล้วนแต่ทำให้เรื่องมีความน่าสนใจทั้งสิ้น

3. **ความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องกับองค์ประกอบอื่น** เช่น การพิจารณาว่า

โครงเรื่องนั้นมีส่วนช่วยเสริมให้แก่นเรื่องชัดเจนมากขึ้นหรือไม่ เพียงไร เอื้ออำนวยให้การสร้างฉากหรือบรรยากาศเป็นไปอย่างเหมาะสมหรือไม่ หรือโครงเรื่องช่วยให้การดำเนินเรื่องและการเล่าเรื่องเป็นไปอย่างราบรื่นหรือไม่เพียงใด

4. การสื่อความหมายถึงความเป็นจริงในชีวิตมนุษย์ โครงเรื่องที่ดีย่อมต้อง

เป็นการจำลองแบบชีวิตมนุษย์ มีความเป็นไปได้และสามารถนำมาเทียบเคียงกับชีวิตจริงของมนุษย์ได้ ทั้งนี้ เพราะโครงเรื่องคือพื้นฐานทางอารมณ์ของมนุษย์ ตลอดจนการกระทำที่มีเหตุผลมาจากความเชื่อและปฏิกิริยาตอบสนองของมนุษย์จริง ๆ

ตัวละคร ตัวละครเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่องให้เป็นไปตามกรอบหรือโครงเรื่องที่ผู้แต่งกำหนดไว้ โดยมีบทบาทแตกต่างกันไปตามกลวิธีการนำเสนอ ซึ่งอาจเสนอโดยตรงด้วยการที่ผู้แต่งบรรยายภาพพื้นฐานของตัวละครหรืออาจนำเสนอโดยอ้อมด้วยการสอดแทรกอยู่ในการเล่าเรื่องทั้งอย่างผู้รู้แจ้ง หรือบอกผ่านตัวละครอื่นแทนการบอกกล่าวโดยตรง ตัวละครในวรรณกรรม จะมีลักษณะสำคัญที่พึงประเมิน 2 ประการ คือ ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยคงที่และมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะแวดล้อม ปกติการวิเคราะห์ตัวละครก็มักจะมุ่งไปที่ตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญ หากเป็นเรื่องยาวก็อาจต้องวิเคราะห์ตัวละครรองด้วย โดยวิเคราะห์ทั้งกลวิธีสร้างตัวละครและคุณลักษณะ ตลอดจนบทบาทของตัวละครด้วย

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 179-180) เสนอแนวทางในการประเมินค่าหลังการรวบรวมรายละเอียดของตัวละครไว้รอบด้านแล้ว ว่าควรพิจารณาในประเด็นสรุปได้ดังนี้

1. ความสมจริงของตัวละคร ผู้แต่งสร้างตัวละครได้เหมือนลักษณะของคนจริง ๆ

ทั้งบุคลิกภาพและลักษณะนิสัย มีลักษณะเหมือนคนจริงหรือไม่เพียงใด หากเป็นตัวละครที่เป็นลักษณะนิสัยคงที่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงก็นับว่าไม่สมจริง ต้องศึกษาว่าผู้แต่งสร้างตัวละครด้วยเจตนาใด

2. พัฒนาการของตัวละคร หรือความเปลี่ยนแปลงของตัวละครเป็นไปอย่าง

สมเหตุสมผลหรือไม่ เช่น ตัวละครฝ่ายร้ายกลายเป็นดีอย่างกะทันหัน ควรต้องมีเหตุผล มีพัฒนาการค่อยเป็นค่อยไปอย่างสมเหตุสมผล

3. การสร้างตัวละคร ผู้แต่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจภาวะสากลของมนุษย์มากขึ้นเพียงใด

พิจารณาด้วยว่าผู้แต่งมีความชัดเจนหรือประสพการณ์เกี่ยวกับมนุษย์มากขึ้นเพียงใด ตัวละครที่ดีต้องเป็นตัวแทนในการแปลความหมายเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ได้อย่างกว้างขวาง

แก่นเรื่อง แก่นเรื่องเป็นสาระสำคัญที่สุดของเรื่องและผู้แต่งต้องการสื่อไปถึงผู้อ่าน ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์และแสดงทัศนคติของผู้แต่งที่มีต่อโลก โดยใช้เนื้อเรื่องเป็นเครื่องมือในการ

สื่อสาร เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องวิเคราะห์อย่างระมัดระวัง อาจพิจารณาจากตัวละครเอก และพฤติกรรมของตัวละครในสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนน้ำเสียงของผู้แต่งด้วยทั้งในด้านการบอกเล่าของผู้แต่งและทัศนะของผู้เล่าและการใช้ภาษาเปรียบเทียบ

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 183-184) แนะนำแนวทางการประเมินค่าไว้ทั้งในเรื่องความสมจริงทั้งภายในตัวเรื่องที่สัมพันธ์กับการผูกเรื่อง และความสมจริงภายนอก กล่าวคือ แก่นเรื่องควรมีเหตุผลเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ สอดคล้องกับสามัญวิสัยของปวงชนและเกณฑ์เกี่ยวกับคุณค่า ดังนี้

สาระสำคัญในการประเมินค่าของแก่นเรื่องคือ การพิจารณาคุณค่าของแนวคิดอันเป็นศูนย์กลางของเรื่อง และพิจารณาถึงความสำเร็จในการสื่อแก่นเรื่อง ซึ่งผู้วิจารณ์ถึงความสำเร็จในการสื่อแก่นเรื่อง โดยสรุป ในประเด็นต่อไปนี้

1. **ความสมจริง** พิจารณาจากความจริงภายนอก มีเหตุผลเป็นไปได้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของมนุษย์และความสมจริงในตัวเรื่อง
2. **คุณค่าของแก่นเรื่อง** ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีคุณค่าในทางศีลธรรมเสมอไป แต่ควรมีคุณค่าในการเปิดเผยลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ตามความเป็นจริงและเป็นไปตามวิถีของมนุษย์ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจต่อสิ่งดังกล่าวได้กว้างขวางและลึกซึ้ง แก่นเรื่องที่ดีควรมีแนวคิดสร้างสรรค์มากกว่าแนวคิดที่ดูจริงให้คนตกต่ำ

ฉากและสถานที่ ฉากเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความกระจ่างให้แก่เนื้อเรื่อง มีทั้งฉากที่เป็นธรรมชาติและสิ่งประดิษฐ์ที่มีทั้งงดงาม อับลัษณ์ เป็นสัญลักษณ์ของตัวละคร ช่วงเวลา ความมืด ความสว่าง ความร้อน หนาว ตลอดจนบรรยากาศและสถานการณ์ต่าง ๆ

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 193) กล่าวว่า การวิเคราะห์และประเมินค่าการใช้ฉากพึงวิเคราะห์รายละเอียดของฉากแต่ละตอน โดยพิจารณาว่าผู้แต่งให้รายละเอียดของฉากและบรรยากาศ อย่างไรบ้าง เช่น เพื่อเน้นโครงเรื่อง แก่นเรื่องหรือการกระทำของตัวละคร นอกจากนี้ แล้วควรดูว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญของฉากหรือไม่ เพียงไร ในบางครั้ง ฉากของเรื่องอาจไม่มีความหมายอะไรมากไปกว่า การให้ภาพร่างคร่าว ๆ ของสถานการณ์ที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่ในบางครั้งฉากอาจมีความสำคัญและมีผลต่อการกระทำของตัวละคร

โรเบิร์ตส์ (Roberts, 1988 อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์ 2538 หน้า, 193-195) เสนอว่าควรประเมินค่าฉากในประเด็นต่อไปนี้

1. ฉากกับความน่าเชื่อถือ
2. ฉากกับตัวละคร

3. ฉากกับบรรยากาศในเรื่อง

4. ฉากกับองค์ประกอบของเรื่อง

กลวิธีในการเล่าเรื่องหรือมุมมอง มุมมองเป็นวิธีการเล่าเรื่องของผู้แต่งซึ่งมีมุมมอง การเล่าเรื่องหลายแบบทั้งผู้แต่งเล่าเองและเล่าผ่านตัวละครอื่น ผู้เขียนมีมุมมองอย่างไรย่อมต้อง สัมพันธ์กับผู้เล่าเรื่องทั้งในฐานะผู้เชิดหุ่นหรือเป็นตัวหุ่นเอง ซึ่งต่างมีทัศนะและมุมมองที่ต่างกัน

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 200-206) กล่าวถึงลักษณะของมุมมองที่ปรากฏ ในงานเขียนโดยสรุปว่า มีดังนี้

1. มุมมองของผู้เล่าเรื่องที่ปรากฏตัวในฐานะตัวละครในเรื่อง มีทั้งตัวละครเอกและ ตัวละครรอง
2. มุมมองของผู้เล่าเรื่องที่ไม่ปรากฏตัวในฐานะตัวละครในเรื่อง แต่ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รู้แจ้ง เฉพาะตัวละครเอก และรู้แจ้งในตัวละครทุกตัว บางครั้งผู้เล่าจะเล่าแบบภววิสัย คือผู้เล่าไม่ปรากฏ ตัวในเรื่อง แต่จำกัดบทบาทของตนไว้เฉพาะการนำเสนอภาพการกระทำ การพูดจา สีนัยท่าทาง ของตัวละคร โดยไม่อธิบายถึงโลกภายในของตัวละคร

การประเมินค่ามุมมองหลังการวิเคราะห์อย่างละเอียด ซึ่งจะพบทั้งข้อดีข้อด้อยและ ข้อจำกัดด้วยวิธีที่แตกต่างกัน การเลือกใช้มุมมองของผู้แต่งเป็นไปตามเจตนา เนื้อหาเป็นสำคัญ ทั้งนี้อาจประเมินได้ตามข้อเสนอของผู้รู้บางท่าน เช่น

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 205-206) เสนอการประเมินค่ามุมมองว่า ควรพิจารณาในแนวทางในการประเมินค่ามุมมองในประเด็นต่อไปนี้

1. นักวิจารณ์ควรพิจารณา ค้นหาการใช้มุมมองเป็นอันดับแรกโดยตั้งคำถามว่า เรื่องที่อ่านนั้นใช้มุมมองแบบใดหรือ “เรื่องนี้เล่าโดยใคร” เมื่อได้คำตอบแล้วพิจารณาต่อไปว่า การเลือกใช้มุมมองดังกล่าวทำให้เรื่องมีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร น่าสนใจหรือไม่น่าสนใจและการใช้ มุมมองมีส่วนทำให้นักเขียนประสบความสำเร็จหรือไม่
2. พิจารณาเหตุผลในการเลือกใช้มุมมองของนักเขียน โดยอาจตั้งคำถามว่า นักเขียน มีเหตุผลอะไรในการเลือกใช้มุมมองนั้น ๆ
3. พิจารณาความคงที่ในการใช้มุมมอง ปกติในการเขียนเรื่องสั้นนักเขียนจะใช้มุมมอง เดียวตลอดเรื่อง แต่ถ้าเป็นนวนิยายผู้เขียนอาจใช้มุมมองหลาย ๆ แบบ ผสมผสานกันหรือเปลี่ยน กลับไปกลับมาได้ ผู้วิจารณ์จึงต้องพิจารณาว่า การใช้มุมมองในเรื่องมีความคงที่สม่ำเสมอหรือไม่ หากมีการเปลี่ยนแปลงมุมมอง ก็ต้องอธิบายให้ได้ว่าเกิดจากวัตถุประสงค์ใด เช่น ต้องการให้เรื่อง มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น หรือการเปลี่ยนนั้นมาจากความอ่อนไหวในฝีมือการประพันธ์

4. พิจารณาความเหมาะสมในการใช้มุมมอง โดยดูว่าการเลือกใช้มุมมองในการเล่าเรื่องมีความเหมาะสมกับแนวเรื่องหรือไม่ เรื่องบางเรื่องเหมาะที่ใช้มุมมองแบบผู้รู้แจ้ง แต่บางเรื่องอาจจะเหมาะที่ใช้การเล่าเรื่องโดยตัวละครรอง การเลือกใช้มุมมองที่ไม่เหมาะสมจะทำให้ความคิดหลักหรือสาระสำคัญของเรื่องไม่ชัดเจน

5. พิจารณาน้ำเสียงของผู้เล่าเรื่องและผู้แต่ง โดยปกติแล้วถ้าเป็นการใช้มุมมองที่ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครในเรื่อง ผู้เขียนอาจแสดงน้ำเสียงหรือทรรคนะผ่านมุมมองของตัวละคนนั้น แต่ในบางครั้งผู้เขียนอาจเผลอเผลอแสดงน้ำเสียงและทรรคนะของตัวเองออกมา จนบางครั้งเหมือนกับว่าผู้เขียนลุกขึ้นมาพูดแทนตัวละคร ซึ่งถือว่าเป็นความอ่อนหัดในฝีมือการแต่งหรือไม่ ถ้ามีก็ต้องพิจารณาว่าผู้เขียนต้องการสื่อความหมายอะไร

ลีลาและท่าทีของผู้แต่งและการใช้ภาษา ลีลาหรือท่วงทำนองการแต่งแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของผู้แต่งที่เรียกกันว่า อัดลักษณ์ ซึ่งหมายถึง การแสดงออกทางภาษาในงานเขียนทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง

อาบราฮัมส์ ((Abrams, 1988 ช 165-166) อ้างใน ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 205-206)) สรุปว่า ลีลาการเขียนหมายถึงการแสดงออกทางภาษาในงานเขียนร้อยแก้วและร้อยกรอง ซึ่งอาจศึกษาได้จากการวิเคราะห์การใช้คำ ประโยคและความเปรียบเทียบ สอดคล้องกับคำกล่าวของ กุหลาบ มลลิกะมาส (2525, หน้า 21) กล่าวว่า “ท่วงทำนอง การแต่ง” คือท่วงท่าที่แสดงออกเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้แต่งแต่ละคน ซึ่งพิจารณาได้จากการวางลำดับเนื้อเรื่อง การใช้ถ้อยคำ ประโยค วรรคตอนหรือการแสดงแนวความคิดอันเป็นลักษณะเฉพาะตนต่าง ๆ กัน

การวิเคราะห์และประเมินค่า ลีลาและท่าทีของผู้แต่งและการใช้ภาษานั้น พึงพิจารณาจากลักษณะและองค์ประกอบทางภาษาที่ เคนเนดี้ (Kenedy 1966, หน้า 60) เสนอไว้ 3 ประการดังนี้

1. การใช้ถ้อยคำ
2. การใช้ความเปรียบ
3. การใช้ประโยค

4. พิจารณาความคงที่ในการใช้มุมมอง ปกติในการเขียนเรื่องสั้นนักเขียนจะใช้มุมมองเดียวตลอดเรื่อง แต่ถ้าเป็นนวนิยายผู้เขียนอาจใช้มุมมองหลายๆ แบบ ผสมผสานกัน หรือเปลี่ยนกลับไปกลับมาได้

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, หน้า 209-214) ให้รายละเอียดในการศึกษาและประเมินค่าลีลาการเขียนของผู้แต่งไว้ ดังนี้

1. การใช้ถ้อยคำ (Diction)

สิ่งที่ควรสังเกตก็คือ ผู้แต่งมีลักษณะการใช้ภาษาอย่างไรและใช้โดยเหตุผลใด โดยทั่วไปแล้วในนวนิยายและเรื่องสั้นจะมีการใช้ถ้อยคำในสองลักษณะด้วยกันคือ การใช้คำที่มีความหมายตรงและการใช้คำที่มีความหมายแฝง...และเสนอว่านอกจากพิจารณาความหมายทั้งตรงและแฝงแล้วยังควรพิจารณาเรื่อง การใช้คำซ้อน และการซ้ำคำ

2. การใช้ความเปรียบ (Imagery)

ความเปรียบหรือภาพพจน์เป็นลักษณะของการใช้ถ้อยคำเพื่อสร้างพลังในการสื่อสารที่ผู้แต่งจงใจสร้างขึ้นให้แตกต่างไปจากโครงสร้างของความหมายหรือการเรียงลำดับคำของภาษาโดยปกติ ด้วยจุดประสงค์ที่จะสร้างพลังในการแสดงออกและสร้างจินตนาการ ซึ่ง ดวงมน จิตรจางค์ (2527 หน้า, 161-162) เสนอว่าควรพิจารณาการใช้ความเปรียบในเรื่องของการเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย การใช้อุปลักษณ์ และการใช้สัญลักษณ์ว่า แต่ละส่วนนั้นมีความสำคัญและมีความหมายต่อเรื่องอย่างไร

3. การใช้ประโยค (Syntax)

ประโยคหรือวากยสัมพันธ์ คือการเรียบเรียงถ้อยคำให้ได้ใจความสมบูรณ์มีผลต่อการสื่อความหมาย มีทั้งประโยคสั้นใจความเดียว ประโยคยาว เนื้อความซับซ้อนและไม่ซับซ้อน พึงศึกษาลักษณะของประโยคว่าผู้แต่งมีแนวโน้มในการใช้ประโยคแบบใด สร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านได้มากน้อยเพียงใด

ในการวิเคราะห์ท่าทีหรือน้ำเสียงของผู้แต่งนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องอ่านเรื่องอย่างละเอียด แยกให้ออกว่าผู้แต่งมีทัศนคติหรือความคิดเห็นอย่างไร

ธัญญา สังขพัฒน์ (2538, หน้า 214-218) เสนอให้พิจารณา วิเคราะห์ลักษณะของการเล่าเรื่อง การสร้างบรรยากาศในเรื่อง ความเปรียบประชด เช่น คำพูดประชด ความเปรียบประชดตามสถานการณ์ และความเปรียบประชด ตามบทบาทของตัวละคร ประกอบด้วย และสรุปว่าผู้วิจารณ์ควรได้พิจารณาว่า ผู้แต่งใช้ความเปรียบประชดในลักษณะใด ดูสถานการณ์หรือบทบาทของตัวละคร ความเปรียบแสดงท่าทีของผู้แต่งอย่างไรบ้าง เช่น การมองโลกแง่ร้ายหรือแง่ดี มีอารมณ์ขันหรือไม่ ถ้ามีอารมณ์ขันนั้นเกิดจากอะไร การใช้ภาษาหรือสถานการณ์ อารมณ์ขันนั้นแสดงท่าทีของผู้แต่งอย่างไร

3. เอกสารเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

คำว่าคุณธรรมและจริยธรรมมักใช้ควบคู่กันไปด้วยเหตุที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ประภาศรี สีหอำไพ (2543, หน้า 21)ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรมว่า คือ หลักธรรมจริยา

ที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์ จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ความชื่นชม ยกย่องในขณะที่การกระทำชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตน อยู่ในกรอบความดีงาม ความเข้าใจเรื่องการทำดีมีคุณธรรมเป็นกฎเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 25) อธิบายความหมายของคุณธรรม ว่า คุณธรรม [คุณนะ] น. สภาพคุณงามความดี

ลัดดา เสนาวงศ์ (2532, หน้า 59) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึง ความดีต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละคนและยึดถือปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย เช่น ความยุติธรรม ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ ความเสียสละและความเมตตากรุณา

วิกิพีเดีย (2551) ให้ความหมายของคุณธรรมว่า เป็นมุมมองแง่บวกหนึ่งของจริยธรรม ซึ่งคำนึงถึงสิ่งที่ถูกที่ผิด โดยมีหลักใหญ่อยู่สามประการ ได้แก่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในแต่ละบุคคล ระบบยุติธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ทางสังคมและธรรมเนียมปฏิบัติ สภาพคุณความดีหรือคุณลักษณะที่แสดงออกของความดีที่แสดงออกด้วยการปฏิบัติและเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป

รวมความว่าคุณธรรมหมายถึงการปฏิบัติและยึดถือในสิ่งที่ดีงาม มีความถูกต้องเหมาะสมทั้งกาย วาจา และใจ ที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป และการประพฤติคุณธรรมนั้นทำให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านให้ความเห็นว่าคำว่าคุณธรรมนั้นสอดคล้องอย่างยิ่งกับคำว่าจริยธรรม ซึ่งก็มีผู้ให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

ส่วนคำว่า จริยธรรมนั้น ประภาศรี สีหอำไพ (2543, หน้า 17) อธิบายว่า หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้องควรในการปฏิบัติตนเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและเมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

กล่าวได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมคือหลักของธรรมจริยาหรือคุณความดีที่พึงประพฤติปฏิบัติเพื่อให้อยู่ในครรลองครองธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งสังคม จำเป็นต้องปลูกฝังให้มีขึ้นในเยาวชนตั้งแต่แรกเรียนเพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดี โดยเฉพาะเยาวชน ในวัยเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ(คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรประถมศึกษา 2521 อ้างใน ประภาศรี สีหอำไพ (2543, หน้า 56) ตระหนักในความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดกรอบคุณลักษณะจริยธรรมในพื้นฐานการศึกษาไทยไว้ตามที่คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรประถมศึกษา 2521 ระบุไว้ ได้เลือกสรรคุณธรรมของพระพุทธศาสนาไว้ 30 ประการ เพื่อให้เป็นเนื้อหาของจริยศึกษาในกลุ่มวิชาเสริมสร้างลักษณะนิสัย คุณธรรม 30 ประการ ได้แก่

- (1) การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์
- (2) ความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
- (3) การไม่โลภและไม่ขโมย
- (4) ความเชื่อฟังพ่อแม่และเสียสละ
- (5) การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น
- (6) การรู้จักความพอดี
- (7) การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุ่งให้เกิดความแตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ
- (8) การมีสัจจะและความจริงใจ
- (9) การไม่หลงและเสพสิ่งเสพติดให้โทษ
- (10) ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้จักรับผิดชอบชั่วดี
- (11) ความเป็นผู้มีเหตุผล
- (12) ความเป็นผู้มีเหตุผลความสะอาดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
- (13) ความขยันหมั่นเพียร
- (14) ความอดทนอดกลั้น
- (15) ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง
- (16) ความกตัญญูกตเวที
- (17) ความซื่อสัตย์สุจริต
- (18) การทำใจให้สงบ มีสมาธิและอารมณ์แจ่มใส

- (19) ความไม่เห็นแก่ตัว
- (20) ความประณีตละเอียดถี่ถ้วน
- (21) ความรับผิดชอบ
- (22) ความมีน้ำใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง
- (23) ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา
- (24) การยอมรับการเปลี่ยนแปลง
- (25) มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกินนอน ขับถ่าย แต่งกายและสังคม

ระหว่างเพศ

(26) มารยาทในการแสดงความเคารพ การขอร้อง การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ

(27) หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย เอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ

(28) ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามประเพณีนิยม

(29) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

(30) การแก้ไขข้อบกพร่อง การปฏิบัติทางจริยธรรม ได้แก่ ศีลธรรม ระเบียบกฎหมาย และจารีตประเพณี...

จุดมุ่งหมายสำคัญในการสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษาดังกล่าว มีจุดประสงค์สำคัญ 5 ประการคือ

- (1) ให้มีค่านิยม เจตคติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- (2) ให้สามารถพัฒนาทางร่างกาย จิตใจและสังคม
- (3) ให้มีโอกาสได้แสดงออกตามความถนัด ความสามารถของบุคคล
- (4) ให้สามารถได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีวัฒนธรรมตามวิถีทาง

ประชาธิปไตย

(5) ให้สามารถพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความประณีตและระสนิยมที่ดีสำหรับคุณธรรมที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นคุณธรรมสำหรับพัฒนาเยาวชนวัยเรียนนั้น ได้คัดกรองเฉพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ คือ

1) ขยัน

ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ

ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้อง
เป็นคนสู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่าง
จริงจัง

2) ประหยัด

ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควร
พอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย รู้จักฐานะ
การเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชี
รายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

3) ความซื่อสัตย์

ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียงไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมีความจริงใจ
ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีคุณประพฤติดตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ
ตรงต่อเวลา ไม่ใช้เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่าง
เต็มที่ถูกต้อง

4) มีวินัย

มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้ง
วินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม

ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา
สถาบัน/องค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

5) สุขภาพ

สุขภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละเอียดละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงามมี
สัมมาคารวะ

ผู้ที่มีความสุขภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ
ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความ
มั่นใจในตนเอง เป็นผู้ที่มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

6) สะอาด

สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม
ความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ผู้ที่ทำความสะอาด คือ ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมถูกต้อง ตามสุขลักษณะฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัวจึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

7) สามัคคี

สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุ ผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์

ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้บทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8) มีน้ำใจ

มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อน มนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ให้ความสนใจ ในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม ด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น ในชุมชน

คุณธรรมดังกล่าวนี้สอดคล้องกับคำกล่าว ของ ประภาศรี สีหอำไพ (2543, หน้า 58 - 59) ที่ระบุว่า

ในปี พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมวิชาสังคมศึกษาว่าด้วย พระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีศีลธรรมประจำใจและมีคุณสมบัติ ต่างๆ ตามความประสงค์ของสังคมไทย ให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา จนสามารถเลือกสรรคุณธรรมที่จะนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและ สังคมไทย อันจะนำไปสู่ความสงบสุขของโลก ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมไว้ในกลุ่มวิชาจริยธรรม เป็นวิชาบังคับในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาเพื่อให้รู้จัก ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม มีความกล้าทางจริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์

สุจริตและยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความอดทน รู้จักประหยัด มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่นและประเทศชาติ มีจุดประสงค์ด้านจริยธรรม คือ

(1) เพื่อให้ตระหนักในความสำคัญของจริยธรรมว่าเป็นเรื่องที่สำคัญต่อชีวิต และมีประโยชน์ในการแก้ปัญหาชีวิตได้

(2) เพื่อให้รู้จักใช้มาตรฐานการตัดสินความดีและความชั่วได้ถูกต้อง

(3) เพื่อให้รู้จักแยกข้อเท็จจริงออกจากความเห็นในการตัดสินปัญหาต่าง

(4) เพื่อให้เห็นความสำคัญของค่านิยม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม

ตลอดจนรู้จักปลูกฝังค่านิยมที่ส่งเสริมการพัฒนาด้านตนเองและสังคม

(5) เพื่อให้รู้จักทำจิตใจให้สงบ ปรับจิตใจให้แข็งแกร่ง คล่องแคล่ว

พร้อมที่จะเรียนและทำงานให้มีประสิทธิภาพ

(6) เพื่อให้ตระหนักถึงคุณธรรมที่จำเป็นในการพัฒนาบุคลิกภาพและสังคม

และประพฤติปฏิบัติคุณธรรมเหล่านั้นจนเป็นนิสัย

นอกจากนี้ สวัสดิ์ สุวรรณอักษร (2531, หน้า 63) ได้จัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาจริยธรรมไว้ตามหัวข้อสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การใฝ่สุจริต

(2) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

(3) เมตตา กรุณา

(4) สติ สัมปชัญญะ

(5) ความไม่ประมาท

(6) ความซื่อสัตย์สุจริต

(7) ความขยันหมั่นเพียร

(8) หิริ โอตตัปปะ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการมีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

พูนพิศ พูนสวัสดิ์ (2552, บทคัดย่อ) วิเคราะห์คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการจากฉันทาภิธานของ ปรีชา พิณทอง จำนวน 243 บท พบว่าฉันทาภิธานเป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณธรรมพื้นฐานครบทุกประการ นำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสอดแทรกคุณธรรมพื้นฐานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จากการวิเคราะห์

คุณธรรมด้านความขยัน เป็นคุณธรรมที่พบบ่อยที่สุด จำนวน 27 บท คุณธรรมด้านความสุภาพ

เป็นคุณธรรมที่พบบรองลงมา จำนวน 198 บท คุณธรรมด้านความมีน้ำใจ จำนวน 17 บท คุณธรรมด้านความประหยัด จำนวน 12 บท คุณธรรมด้านสามัคคี จำนวน 11 บท คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 9 บท คุณธรรมด้านความสะอาด จำนวน 8 บท คุณธรรมด้านความมีวินัย เป็นคุณธรรมที่พบน้อยที่สุด จำนวน 7 บท และพจนานุกรมที่ไม่ปรากฏคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ จำนวน 133 บท

จิราพร จิรบุญดิลก (2531, บทคัดย่อ) วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จากหนังสือบันทึงคดี สำหรับเด็กอายุ 11-14 ปี ที่ชนะการประกวดจากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2521 – 2528 จำนวน 28 เรื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ 35 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็ก และวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตัวละครที่มีบทบาทเด่น ผลการศึกษาปรากฏว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 10 ด้าน นั้น มีลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุดคือ ความเมตตา กรุณา รองลงมาคือ ความกตัญญูต่อบุคคล ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และการประหยัด ส่วนองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตัวละครที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพ ทางสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ

ระพีพร นาสมหมาย (2543, บทคัดย่อ) เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรม ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ” ผลการศึกษาพบว่า ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีคุณธรรมจริยธรรม ปรากฏครบ 26 หัวข้อ คุณธรรม จริยธรรมที่พบบ่อยที่สุดคือ ความคิดพิจารณาไตร่ตรอง เนื่องจากเป็นคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญที่สุดในการปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นนักคิด พิจารณาสืบเสาะหาความจริง ด้วยความรอบคอบ เป็นบ่อเกิดแห่งปัญญาและความเฉลียวฉลาด คุณธรรม จริยธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ความสงบเสถียรเพราะคุณธรรมดังกล่าวขัดกับธรรมชาติของวัยรุ่น ถ้าเข้มงวดเกินไปจะปิดกั้นความสามารถและความกล้าแสดงออกของนักเรียนได้

วรรณพร มุมกระโทก (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้สื่อประสมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนเทศบาล 2 (วัดศรีบุรีรัตนาราม) เพื่อศึกษาคุณธรรมจริยธรรม 8 ประการ ก่อนและหลังการปลูกฝังคุณธรรม 8 ประการ โดยการใช้สื่อประสม คือ หนังสือเสริมประสบการณ์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม 8 ประการ ผลการวิจัยพบว่า หลังจาก

ใช้สื่อประสมดังกล่าว ค่าเฉลี่ยของคุณธรรมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากขึ้นทุกพฤติกรรม ทั้งด้านความขยันและพึ่งตนเอง ด้านการประหยัดและการออม ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้านความมีน้ำใจ

ณัฐชยา วิชาสิทธิ์ (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในสำนวนไทย จากกลุ่มข้อมูลในหนังสือ สำนวนไทยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหนังสืออ้างอิงระดับมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จำนวน 686 สำนวน ผลการวิจัยพบว่าคุณธรรมที่ปรากฏในสำนวนไทยมากที่สุดคือ คุณธรรมด้านความมีเหตุผล จำนวน 121 สำนวน คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 36 สำนวน คุณธรรมด้านความอดุสาหะ จำนวน 36 สำนวน ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ คุณธรรมด้านความกตัญญูตเวที จำนวน 12 สำนวน ลักษณะคุณธรรมด้านความยุติธรรม จำนวน 10 สำนวน คุณธรรมด้านความเสียสละ จำนวน 8 สำนวน นอกจากนี้ยังมีสำนวนไทยที่ไม่ปรากฏลักษณะคุณธรรมใด จำนวน 381 สำนวน

จินตนา เกสรบัวขาว (2528, บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือ วิทยุประเภทบันเทิงคดีที่ตีพิมพ์ ปี พ.ศ. 2524 – 2526 จำนวน 38 เรื่อง ไม่รวมหนังสือแปลนิทาน ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

1. คุณธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ การให้ รองลงมาคือ ความเตตากรุณา การคบคนดีเป็นมิตรและการไม่คบคนชั่ว ซึ่งมีความถี่เท่ากับความขยันหมั่นเพียรตามลำดับ ส่วนคุณธรรมหลักของเรื่องที่ไม่ปรากฏคือ การไม่ทำร้ายร่างกาย ความไม่โลภ และไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ความสะอาดทางวาจา ไม่เล่นการพนัน ความละอายต่อบาป และการทำความชั่ว ความมีระเบียบวินัย ความมีน้ำใจนักกีฬา ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความประหยัด ความกตัญญูตเวที ความสุภาพอ่อนน้อม ความสามัคคี และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. คุณธรรมหลักที่ปรากฏมากที่สุดคือการให้ รองลงมาคือ ความเมตตา ความอดทนตามลำดับ

3. คุณธรรมรองที่ปรากฏมากที่สุด ในแต่ละบทของหนังสือคือ ความสุภาพอ่อนน้อม รองลงมาคือ การให้ ความขยันหมั่นเพียร ตามลำดับ คุณธรรมรองที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การไม่เล่นการพนันและความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งมีความถี่เท่ากัน

เบญญา บุญยสนธิกุล (2525, บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูน

ที่ได้เค้าโครงเรื่องจากต่างประเทศ โดยวิเคราะห์หนังสือจำนวน 80 เล่ม ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า คุณธรรมอันดับหนึ่งคือ ความกล้าหาญ และความเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนอันดับรองคือ ความเมตตา กรุณา การคบเพื่อน ส่วนคุณธรรมด้านทำลายอันดับแรกคือ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย รองลงมาคือความซื่อสัตย์ สุจริตและการรู้จักความพอดีตามลำดับ คุณธรรมที่ไม่ส่งเสริมและทำลายคือ การไม่ลองและเสพติด การไม่ประพฤติดิฉันในกาม พฤติกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรม และการทำลายปรากฏอยู่ในหนังสือการ์ตูนที่ได้เค้าโครงเรื่องจากต่างประเทศส่วนมากอยู่ในระดับน้อย

สมโภชน์ เครื่องสนุก (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยพวนบ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ปรากฏคุณธรรม 11 ประการ ดังนี้ คุณธรรมด้านความอดุสาหะมากที่สุด จำนวน 18 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 27.69 รองลงมาคือ คุณธรรมด้านความเมตตา จำนวน 16 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.61 ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 14 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 21.53 ความมีเหตุผล จำนวน 9 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.76 ความมีเหตุผล จำนวน 9 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 13.84 ความมีระเบียบวินัย จำนวน 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.76 ด้านความยุติธรรม จำนวน 5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.23 ด้านความเสียสละ จำนวน 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.61 ความประหยัด จำนวน 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.07 และคุณธรรมที่พบน้อยที่สุด จำนวน 1 ครั้ง คือความสามัคคี คิดเป็นร้อยละ 1.53

สรุปว่า ได้มีการศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมในวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี ทั้งนิทานเรื่องสั้น และจากสำนวนไทยและปัญญาในหลายรูปแบบ โดยมีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำนวนมาก แต่ยังไม่พบว่ามีการศึกษาคุณธรรมจากวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม (ซีไรต์) ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความสนใจอ่านจากนักเรียน นักศึกษาจำนวนมาก งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือรวมเรื่องสั้น ชุด แดดเข้ร่อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ ของ จเด็จ กำจรเดช ซึ่งได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งเอเชีย ประจำปี 2554